
OCENE IN POROČILA

Umberto Eco: *O literaturi*. Tržič: Učila International, 2005. 328 str.

Kritično bralsko oko bi nemara 72-letnemu Umberto Ecu, kolikor je bil pisatelj star ob izidu monografije *O literaturi* (*Sulla letteratura*) decembra 2004, očitalo, da je prišel v obdobje, ko bo javnost lahko prebirala le še njegove že slišane misli o literarnih problemih. S tovrstnimi skeptiki pisatelj opravi v uvodu knjige, v katerem omeni izključno priložnostno naravo vseh zbranih spisov, ki pa so osredinjeni na problem literature, in možnost vračanja k istemu primeru ali temi, kar pa se mu zdi povsem naravno, saj s tem postanejo izpostavljeno vidni določeni vidiki problema, ki bi sicer lahko ostali prezrti.

Knjiga *O literaturi*, ki je 2005 v slovenskem prevodu izšla pri založbi Učila International, je zanimiva za tiste, ki jih ne moti zlivajoča se dvojna zakodiranost besedil, ki se na trenutke bliža esejiziranju, pa tudi tiste, ki bodo v prispevkih iskali zgolj znanstvene resnice. Tak pripovedni slog je verjetno posledica dejstva, da so besedila nastajala v razponu od leta 1900 do 2000, z izjemo dveh s starejšo letnico (1980 in 1988), kot predavanja na številnih simpozijih, govori na različnih festivalih pisateljev ali uvodi k tujim ali lastnim knjigam.

Umberto Eco je eden še živečih, izjemno uspešnih pisateljev in strokovnjakov na področju semiotike ter medievalistike. Čeprav je bila sprva želja njegovih staršev, da bi se usmeril v študij prava, je le-tega opustil in se lotil filozofije ter literature. Njegovo pisateljsko in znanstveno delo govori o izjemno delovni avtoriteti, kar Eco pripisuje svoji osebnosti, ki mu ne dopušča miru in nenehno

začenja delo na različnih koncih, primerja misli tako dolgo, da med njimi najde ali oblikuje nepretrgano povezavo. Zakaj ti podatki? Ker zbrani prispevki v knjigi *O literaturi* eksemplarično odstirajo vse te odtenke njegove osebnosti in na mestih, kjer previdno skuša ovreči okostenele klišeje, ostaja svetovljanski erudit.

V monografiji *O literaturi* je zbranih 18 prispevkov, ki obravnavajo probleme, povezane z literaturo, in so bogati tako z vidika avtorjevega subtilnega, duhovitega sloga, kot tudi z vidika vsebine, ki na mnogih mestih staplja in parodira druge vsebine ter zahteva na strokovnem področju podkovanega ali vsaj ambicioznega bralca.

S prispevkom O nekaterih funkcijah literature se je Umberto Eco predstavil kot govorec na festivalu pisateljev, ki je bil septembra 2000 v Mantovi. V njem spregovori o moči literarnega izročila, ki ga človeštvo ni izdelalo in ga ne izdeluje iz praktičnih razlogov, ampak iz čiste ljubezni do besedil. Ko niza funkcije, ki jih ima literatura za naše posamično in družbeno življenje, izpostavi njeno vlogo ohranjanja jezika kot kolektivne dediščine, s to je posledično povezana vloga pri ustvarjanju skupnosti, literatura uri naš individualni jezik, nenazadnje pa nas vzgaja k udejanjanju zvestobe ter spoštovanja v svobodi interpretacije. Pri tem avtor polemizira z vsemi tistimi, ki zagovarjajo povsem svobodno interpretacijo, kot nam jo predlagajo naši najbolj neobvladljivi vzgibi. Ta kritiška herezija, kot jo imenuje, po njegovem mnenju ne upošteva intence besedila, ki dopušča

sicer svobodo interpretacije, vendar znotraj predlaganega diskurza. Najpomembnejša vloga literature pa je v njenem vzgajanju bralcev za usodo in za smrt. »Nespremenljiva« literarna besedila nam v nasprotju z našo željo, da bi spremenili usodo, omogočijo otipati nezmožnost, da bi jo spremenili. Besedilo Branje raja je prav tako izšlo septembra 2005 kot eno izmed prispevkov, posvečenih sedemstoletnici Dantejeve *Božanske komedije*. Že v prejšnjem poglavju s spoštljivostjo kot primer navaja Danteja in neprecenljivo vrednost *Božanske komedije*, brez katere ne bi bilo enotne italijanščine, v Branju raja pa se kot goreč zagovornik zavzame za prezrto vrednost Dantejevega *Raja*, pri čemer nasprotuje romantični kritiki Francesca De Sanctisa, ki je *Raju* v *Zgodovini italijanske literature* pripisal preveliko mero enoličnosti, zaradi česar za bralca ni zanimiv. Svoje razmišljanje Eco zaključí s pozivom bralcem, posebej tistim, ki so pozabili na zgodovino, da v Dantejevem *Raju* najdejo moderno besedilo.

S precejšnjo mero ironije bojevito posnema apokaliptične tone, učinkovita gesla leta 1848 nastalega *Manifesta komunistične partije* v prispevku, ki je nastal ob njegovi stopetdesetletnici. V poglavju Valoiške megle pa avtor kronološko predstavi svoje preučevanje pripovedi *Silvija* Gérarda de Nervalja, ki ga vedno znova preseneča s t. i. megljenimi učinki. Kje so te pasti, ki bralca potisnejo v navidezen labirint, igro simetrij in notranjih nasprotovanj, je Eco v prispevku, ki je nastal kot predelava zagovora k svojemu prevodu *Silvije*, tudi grafično prikazal. V prispevku *Wilde? Paradoks in aforizem*, ki je bil predstavljen na simpoziju o Oscarju Wildu 9. novembra leta 2000 na univerzi v Bologni, Eco ugotavlja razlike med aforizmom, maksimo, paradoksom in rakovim aforizmom. Na Pitigrillijevih primerih nakaže le navidezne podobnosti med njimi, nato pa na podlagi naštevanja Wildovih misli ugotovi, da Oscar Wilde nima namena razlikovati nosilce nesramnih resnic od nosilcev sprejemljivih resnic in rakovih aforizmov, ki so čista igra duhovitosti, ne glede na resnico. V nadaljevanju knjige sta dve popravljene različici predavanj, *A portrait of the artist as a bachelor*, to je predavanje, s katerim je Eco nastopil leta 1991 na University College v

Dublinu v počastitev obletnice podelitve naslova Jamesu Joycu, in sicer Bachelor of Arts, in *Med La Mancho in Babelom*, predavanje, s katerim je nastopil na kastiljski univerzi v La Manchi ob podelitvi doktorata *honoris causa*.

Prav tako v La Manchi, vendar maja 1997, je Eco nastopal na simpoziju, kjer je govoril o Borgesovih vplivih na svoje pisateljevanje. Pojmu vpliva se je Eco približal kot pomembnemu pojmu za kritiko, literarno zgodovino in naratologijo. Kako je Borges, z Ecovega vidika zavestno ali nezavestno, vplival na vsebinsko oblikovanje njegovih besedil, je Eco ugotavljal na podlagi romanov *Ime rože* in *Foucaultovo nihalo* ter pri tem oblikoval tri tipe odnosa z Borgesom.

Tistim, ki vas zanimajo predvsem literarno-teoretični pojmi, bosta zanimivi poglavji O simbolu in O slogu. V prvem Eco, kljub trditvi, da ne ve več, kaj je simbol, predstavi kratak zgodovinski pregled tega pojma, nato pa se v skladu s svojo izjavo dotakne pojava simbolna paranoja. Avtor trdi, da smo ljudje sodobnosti nesposobni odkriti in prepoznati simbol tam, kjer je, iščemo pa ga tam, kjer se ne udejanja kot besedilni način. To je posledica kulture sumničenja in zarote, zaradi katere izgublamo dar prepoznavanja simbolnega načina, hkrati ne uživamo niti v razodetju dobesednega. V poglavju O slogu pa opozarja na razliko med diskurzom o literarnih delih in literarno kritiko ter predstavi razlike med tremi različnimi načini diskurza kritike; tj. recenzija, literarna zgodovina, kritika besedila. V poglavju *Les sémaphores sous la pluie* avtor obravnava problem predstavitve prostora z besedami, kar se v retoričnem izročilu imenuje hipotipoza. Podrobneje predstavi naslednje tehnike besednega izražanja prostora: denotacija, natančen opis, seznam, kopičenje in opis s sklicevanjem na osebne izkušnje naslovnika.

V poglavju *Medbesedilna ironija in ravna branja* teoretične postavke znova podpre s svojimi pisateljskimi izkušnjami. Ker so mnogi kritiki in teoretiki književnosti (Brian McHale, Linda Hutcheon, Remo Cesarani) nekatere značilnosti postmoderne pripovedništva ne samo našli kot navzoče v

Ecovem pripovedništvu, ampak tudi kot izrecno teoretično izražene, je v predavanju na konferenci v Forliju februarja leta 1999 avtor govoril o metanarativnosti, dialoški, dvojnem kodiranju in o medbesedilni ironiji. Pri tem opozarja na vrsto primerov, kjer je bila medbesedilna ironija povsem nezavedno sprožena z njegove strani in so zato številni v romanu *Foucaultovo nihalo* brali Michela Foucaulta, E. M. Forsterja ali C. Baudelaira. Še en dokaz več, da je medbesedilna ironija pogojena s širino bralčevega besedilnega opusa. V poglavju *Poetika* in mi ponovno v esejizirani govorici Eco razmišlja, kako večina razprav o književnosti teži k istemu izhodišču, k Aristotelu. *Poetiko* imenuje kot prvo pojavitev estetike recepcije, v njej pa naj bi po Ecovem mnenju spoznanje še vedno iskale moderne teorije. Čeprav se je avtor že v prejšnjih prispevkih po literarne primere

vračal tudi k svojemu literarnemu delu, vendar le ne tako natančno, kot to stori v poglavju *Kako pišem*. V njem predstavi genezo svojih romanov *Ime rože*, *Foucaultovo nihalo*, *Otok prejšnjega dne* in *Baudolino* ter bralcu prikaže svoje literarno udejstvovanje kot zahteven proces, ki zahteva veliko napora in še več časa.

S samokritičnim pogledom na lastno pisateljsko dejavnost in hkrati kritičnim pomislekom zoper literate, ki zatrjujejo, da pišejo samo zase, je Umberto Eco zaokrožil izbor svojih 18 tematsko različnih premissljevanj o literarnem ustvarjanju.

Anita Laznik
Šolski center Celje, Poklicna in tehniška
elektro in kemijska šola
anita.laznik@guest.arnes.si

Mirjam Beranek (ur.): *Priročni slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005. XVI + 904 str. — Mirjam Beranek (ur.): *Priročni e-slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005. CD-ROM.

Cankarjeva založba je leta 2002 izdala *Veliki slovar tujk* (ur. Miloš Tavzes in Gregor Adlešič, XVI + 1303 str.), ki je bil zamišljen kot posodobljen nadomestek za velikokrat ponatisnjeni *Slovar tujk* Franceta Verbinca iz leta 1968. Po podatkih na spletni strani <http://www.emka.si> je bilo do novembra 2005 prodanih že več kot 25.000 izvodov *Velikega slovarja tujk* (dalje: *VST*), zato založniška odločitev za izdajo slovarja v zmanjšanem obsegu (v knjižni in elektronski obliki) vsaj z ekonomskega vidika najbrž ni bila posebej težka. V uvodu k obema izdajama lahko preberemo, da sta nastali kot vmesna faza pri pripravah »na morebitno dopolnjeno izdajo« *VST*, pri čemer so bile upoštevane nekatere želje in pripombe, ki so jih uporabniki posredovali prek spletne strani Cankarjeve založbe. Sledila je založniška odločitev, da se pripravi

t. i. priročna različica slovarja, ki naj bi bila čim bolj splošno usmerjena ter bi vsebovala tujke in izposojenke iz vsakdanjega življenja, pri čemer bi se obseg glede na *VST* zmanjšal za približno 30 odstotkov. Za izbor gradiva je bil oblikovan sistem, po katerem bi bila subjektivna presoja o izločanju ali ohranjanju slovarskih sestavkov le malokrat potrebna; po mehanskem sistemu je bila tako izločena večina:

- geselskih podiztočnic, ki so jasne oz. očitne izpeljave osnovnega gesla;
- pridevnikov na -ski/-ški;
- glagolov, ki imajo ustreznico v samostalnikih;
- predpon ali pripon, ki so jasno izražene znotraj samih geselskih iztočnic;
- gesel, katerih razlaga se je izkazala za pretirano strokovno ali nerazumljivo;